

VÖRÖS KATA*

Numerus clausustól a numerus nullusig

A zsidó cserkészek kirekesztése a Magyar Cserkészsövetségből

” *A zsidókérdés.* A zsidó erősen összetartó faj, amelynek kisebb része az egyes nemzetekbe beleolvad, nagyobb része féltékenyen őrzi nemzeti sajátosságait. Tanulhatunk fejlett üzleti érzékéből és élelmes ügyességéből, amellyel érdekeit képviselni tudja. A cserkészethez csak kicsiny része csatlakozott. Az *egyéni elbírálás* képesít arra, hogy kiválóassuk azokat, akik a cserkészfogadalmat vállalják. Éppen így a magyar nemzet szempontjából is egyénileg kell kiválógatnunk a magyar sors részeseit. Ennek próbája *a magyarságért való szenvedés vállalása.* Tartózkodjunk egyes hibáitól, amilyenek; tolakodás, a feltűnés keresése, hangoskodás, megvesztegethetőség, nemzeti eszményeink fitymálása, vallásosságunk kigúnyolása, anyagiasság, fogyatékos erkölcsi érzék, a tapintat hiánya. Akik a magyar sorsot fenntartás nélkül vállalják, azokat be kell vennünk a nemzet tagjai közé, akik a maguk érdekét a hazáé elé teszik, azok ellenségek.”¹

1931-ben az *Esti Kurir* figyelt fel Temesy Győző² *Magyarország története cserkészek számára* című könyvének fenti zsidóellenes fejezetére. A kötetet a Magyar Cserkészsövetség adta ki 1928-ban, a Magyar Cserkész Könyvei sorozat részeként. A kiemelt részlet zsidóellenessége eltagadhatatlan, különbséget tesz „jó” és „rossz”

* A szerző az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetemen doktoranda és tanársegéd.
E-mail: vorosk@or-zse.hu

¹ Temesi Győző: *Magyarország története cserkészek számára.* Budapest: Magyar Cserkészsövetség, 1928. 95.

² Temesy Győző (1887–1977) többször nevet változtatott, az alábbi neveken található meg a korabeli dokumentumokban: 1887–1925 Hermann Győző, 1925–1935 Temesi Győző, 1935–1977 Temesy Győző.

zsidó között, a kor antiszemita sztereotípiáit tartalmazza. Mindezeket a szerző – mint könyvében írja – egyfajta vezérfonalként, gondolatkeltésként szánta a cserkész ifjaknak, hogy el tudjanak igazodni bizonyos témákban, ha parancsnokaikkal társalognak. A napilap a könyv kapcsán megszólaltatta többek között a Magyar Cserkészsövetséget, Vidovszky Kálmánt, a könyv szerkesztőjét, és Havasi Miksánét, a Neológ Hitközség által fenntartott Magyar Izraelita Kézmű- és Földművelési Egyesület 310-es, Jókai cserkészcapatának főnöknőjét. A szövetség nyilatkozatában azzal próbálta legitimálni a kötetet, hogy bár nem tette kötelező olvasmánnyá, ennek ellenére mégis rengeteg példány fogyott belőle, s emellett kijelentette, hogy a könyv Vidovszky Kálmán lutheránus lelkész és hittantanár szerkesztésében jelent meg, abban a szerkesztő semmi kivetni valót nem talált, s mivel így „rendes úton” az ellenőrzésük alatt látott napvilágot, semmilyen további intézkedést nem gondoltak szükségesnek. Vidovszky Kálmán ezzel szemben azt hangsúlyozta, hogy „Temesy Győző felfogása nem a Cserkész-Szövetség felfogása. [...] A Cserkész-Szövetség álláspontja az alapszabályokban van lefektetve.”³ A nyilatkozatok kettőssége a Cserkészsövetség ambivalens állásfoglalását példázza az antiszemitizmus ügyében, és ez az ellentmondásos viszony már az 1919-es újjáalakulásától kezdődően jelen volt a szövetség életében, akkor is, ha a zsidó cserkészekkel kapcsolatos, írásban lefektetett korlátozások csak 1928-ban kezdődtek. Havasi Miksáné nyilatkozata alapján – „1921 óta harcoltunk azért, hogy a zsidó vallású cserkészeket is igazolják. Mert a cserkészeknél numerus clausus van.”⁴ – az első kilenc év íratlan cserkész numerus claususként jellemezhető, egy olyan időszakként, amikor látszólagosan a szövetség nem tett különbséget a felekezetek között, azonban a gyakorlatban korlátozta a zsidó cserkészek számát. A következő tizenegy év a radikalizálódás időszaka, a folyamatos zsidóellenes intézkedések évei. Tanulmányomban elsősorban levéltári forrásokra, a szövetség által tervezett és lefektetett szabályokra, valamint Gergely Ferenc munkásságára hagyatkozva a zsidó cserkészek fokozatos

³ Az antiszemita cserkészkönyvet gróf Khuen-Héderváry főcserkész elítéli, de a Cserkészsövetség nem intézkedik ellene. *Esti Kurír*, 1931.11.22. 3.

⁴ Uo.

jogfosztását helyezem előtérbe, az első korlátozásoktól 1941-ig, a kizárás véglegesítéséig.

„A cserkészmunka elsősorban jellemnevelő munka”

A magyarországi cserkészzet megalakulásában – Gergely Ferenc szerint⁵ – négy csoportosulás játszott szerepet: az első a protestáns cserkészzet, amely mint bibliás cserkészzet határozta meg önmagát, és tagjai az elmélyült valláserkölcsi nevelés és a keresztyén Magyarország felépítése mellett kötelezték el magukat. A második csoport a katolikus cserkészzet, amely mint jellemnevelő cserkészzet jelent meg. Kiemelkedő alakja volt Sík Sándor⁶ paptanár, aki a csoportosulások autonómiáját helyezte előtérbe, hogy kialakulhassanak a magyar cserkészzet azon sajátosságai, amelyek alapján később meghatározhatják, majd koordinálhatják a szövetséget és a csapatokat. A harmadik az őrszemmozgalom, amely főleg a fővárosi iskolai csapatokat tudta maga mögött, a polgári humanizmus szellemében szerveződött, liberális, polgári demokrata – egyes vélemények szerint szabadkőműves – politikusok és városatyák támogatásával. A valláserkölcsi nevelés helyébe a humanista etikát állították, és kiemelkedő figyelmet szenteltek a katonai képzésre. A negyedik a cionista zsidó cserkészzet, amelynek tagjai ekkor a Kadimah csapatokban tömörültek.

A szervezet országos kiépítése érdekében 1913-ban egyesült a „keresztény-nemzeti” cserkészek és az őrszemcsapatok tábora, így hívták életre június 28-án a Cserkész-Őrszem Szövetséget, amelyben helyet kaphattak a cionista zsidó cserkészek is. Tevékenységét az I. világháború szakította félbe, 1916-ban már formailag sem létezett. 1917-ben megalakult a Magyar Cserkészcsapatok Háborús Bizottsága, majd a béke eljövetelével – pontatlan források miatt csak vélhetően – 1919. március 9-én kikiáltották a második Magyar Cserkészszövetséget, melyben az őrszemcsapatok domináltak. A

⁵ Gergely Ferenc: *A magyar cserkészzet története 1910–1948*. Budapest: Gönczöl Kiadó, 1989.

⁶ Sík Sándor (1889–1963) cserkészvezető, piarista pap, középiskolai tanár és költő. Az első szövetség megalakításától fontos szerepet játszott a cserkészzetben, a budapesti Piarista Gimnázium cserkészcsapatának a parancsnoka volt. Kidolgozta a cserkészzet pedagógiáját, valamint több verset és indulót írt a cserkészek számára.

Tanácsköztársaság leverése után, 1919. szeptember 21-én ismét újjáalakult a Magyar Cserkészszövetség (MCSSZ) Ravasz Árpád elnöklésével,⁷ amely a keresztény-nemzeti vonal alapján szerveződött és kizárta azokat a tagjait, akik „elárulták a nemzeti eszmét”,⁸ s a második szövetség tagjaiként tárgyaltak vagy egyesültek az úttörőcsapatokkal.

Egy 1920. január 18-án keltezett belső jelentésben Dr. Papp Gyula⁹ – aki már 1913 óta szervezte a cserkészmozgalmat a protestáns cserkészek meghatározó tagjaként – emlékezett az első két szövetség tevékenységéről:

„A cserkészlet tehát nem pusztá sport, mégkevésbé turisztika, vagy katonás nevelés: – a cserkészlet harmonikus társadalmi ifjúsági nevelő munka. S mert harmonikus, tehát nemzeti és keresztény! Ezért élte át megindulása óta a meg nem értésnek, a félreismerésnek 7 sovány esztendejét, ezért kellett megvárnia a keresztény és nemzeti renaissanceot, hogy igaz barátokat találjon! [...] 1912–1913-ban azonban idegen volt, – és sajnos sok helyen még ma is idegen ez a hang. A munka szélesebb megindítása érdekében ezért kénytelenek voltunk 1913 tavaszán fuzionálni a „liberális szellemű” – azaz szabadkőművesekkel és zsidókkal szaturált Magyar Őrszemmel. Az így alakult Országos Cserkészőrszem Szövetség – a világháború megindulása miatt – nagyobb tevékenységet ugyan ki nem fejtethetett, a benne lévő nem keresztény és hazafiatlan elemek destruktív munkája azonban még így is eléggé érvényesült. [...] De elmúlt a vész, elkövetkezett a magyar hajnalhasadás... a cserkészsmunka is felszabadította magát felesleges kölönceitől és 1919. év őszén úgy alakult újjá, ismét Magyar Cserkészszövetség néven, hogy vezetőségében csak a keresztény és nemzeti eszme régi, kipróbált harcosainak adott helyet.”¹⁰

⁷ Bodnár Gábor: *Scouting in Hungary*. Cleveland: Hungarian Scout Association, 1986.

⁸ Gergely, 1989. 45.

⁹ Dr. Papp Gyula (1888-1945) az első Magyar Cserkészszövetség elnöke, majd ügyvezető elnöke. A Budapesti Református Ifjúsági Egyesület cserkészcapatának parancsnoka.

¹⁰ Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359.1./1920/2. Dr. Papp Gyula: Jelentés a cserkészsmunkáról. Budapest: 1920.01.18.

Bár a magyar cserkészzet politikamentes ifjúsági mozgalomként definiálta önmagát, belső jegyzőkönyvekben, levelezésekben, vagy akár nyilvános sajtóanyagokban is találkozhatunk politikai jelszavakkal, amelyek mentén, vagy éppen amelyek ellenében identifikálódott a szövetség, például egy 1920-as szórólapon a következőket olvashatjuk Robert Baden-Powell arcképe mellett: „Ne tagadjatok meg!... A cserkészszövetség legyen a cserkészekért és nem a cserkészek a szövetségért. A szabadkőmivesek és kommunisták diktaturáját már megúntuk.”¹¹

Az idézett forrásokból kitűnik, hogy a harmadik Cserkészszövetség teljesen új, az 1913-as elveket saját képére formálva, tisztán keresztény és nemzeti alapokra kívánta helyezni a cserkészek munkáját. Felülről szerveződött, a politikai helyzetnek és az általa hangoztatott új irányelveknek megfelelően. A cserkészzet vezető rétege a mozgalom küldetését többek között abban látta, hogy sulykolják a keresztény és nacionalista attitűdöt, hogy „emberebb embert, magyarabb magyar”-t¹² neveljenek az új generációkból. Az elképzeléssel szemben végül a nacionalizmus térnyerése érvényesült, és a keresztény szellemet felváltotta az antiszemita kirekesztés. Kezdetben azonban a szövetség a politikai jelszavak használatá mellett nem vállalta nyíltan zsidóellenességét. Ennek egyik oka, hogy nem akarta elveszíteni a zsidó patrónusok anyagi támogatását,¹³ a másik pedig, hogy a külkapcsolatait, külpolitikai szerepét féltette. A zsidó cserkészek megtagadása szembenállt volna a nemzetközi mozgalom alapelveivel, s ezek felrúgása a magyar cserkészzet elszigetelődését eredményezhette volna. Így a vezetők a szövetség megalakuláskor nem tisztázták egyértelműen a zsidó cserkészek helyzetét. A csapatok igazolásának kezdetekor kódoltan a „jó” zsidó – „rossz” zsidó felosztást alkalmazták, „hazafias” és „nem hazafias”¹⁴

¹¹ Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/1./1920/2. Ne tagadjatok meg! szórólap, 1920.

¹² Sík Sándor kifejezése.

¹³ Gergely, 1989.

¹⁴ Hazafias és nem hazafias csoportok megkülönböztetéséről: Budapest Főváros Levéltára, HU-BFL X.59. Tauber József cserkész levele a Bécsben tanuló Kápolnai Józsefhez. 1921.02.07., valamint az igazolás megtagadásáról: Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/1./1920/2. Jelentés az alakuló „Darú” cserkészcsapatról, 1920.06.21., amelyben a megbízott ellenőrző cserkésztszisztem kiemeli, hogy tagjai többek között a Kadimahból kerülnek ki, inkább kiránduló

jelzők mögé bújtatva a kívánatos és nem kívánatos elemeket. A „nem hazafias” cionista csapatokat nem igazolták – „igazolás alatt” kategóriába sorolták –, a „hazafias” őrsemcsapatok munkáját – amelyek mint olvashattuk Dr. Papp Gyula jelentésében, szabadkőművesekkel és zsidókkal telítettek – kezdetben alapszabályaikban nem korlátozták. Ezek mellett még bevett gyakorlat volt az elkülönülés, mivel a szövetség nem személyeket, hanem szervezőtestületeket és csapatokat igazolt, az iskolai „keresztény” csapatokba nem szívesen támogatták zsidó diák felvételét.

Az Országos Intézőbizottsági (OIB) gyűléseken rendszerint előkerült a zsidó csapatok kérdése. Az 1921. szeptember 22-i ülésen a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium (VKM) rendelkezései szerint új közgyűlés megtartását szavazták meg az elnökségi tagok. A felmerülő vitapontok között szerepelt a zsidó cserkészek helyzete is. Gabona István az 1920. évi XXV. – numerus clausus – törvényekhez hasonlóan a következő korlátozó javaslatot tette: „A jelenlegi »ellenőrzés alatti« csapatok helyzete nem megoldott. A zsidó ellenőrzött csapatokat kizárni így nem lehet, az „ellenőrzés alatti” fogalma megszűnik. De miután a cserkészlet nevelés, nevelni pedig csak egységes valláserkölcsi és világnézeti alapon lehet, szükséges tehát hogy egyforma azaz csak zsidó vagy csak keresztény csapatok legyenek. Más valláserkölcsi alapú a csapatban legföljebb 5% lehet. A zsidó csapatokat el kell ismernünk de így fiainkat megóvjuk.”¹⁵ A jelentést az OIB megnyugvással tudomásul vette, azonban a következő ülésen, október 28-án, a zsidó csapatok kérdéséről a Kadimah beadványát tárgyalták, és mérsékeltbb állásfoglalást tettek: „Hosszú vita után végre is elfogadja az I.B. Witz [Béla] elnök úrnak az ajánlatát, mely szerint a zsidó csapatokat is bevesszük a Szövetség kebelébe, csakhogy csak a legszigorúbb ellenőrzés után lesznek leigazolhatók, midőn meggyőződünk róla, hogy ők is csak magyar cserkész[ek] [kiemelés az eredetiben – V.K.] akarnak lenni.”¹⁶ Ezután

klubnak minősíti, nem javasolja az igazolásukat, inkább csatlakozzanak már meglévő cserkészcsapathoz.

¹⁵ Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/128./PF/1921/1-5. OIB gyűlés jegyzőkönyve, 1921.09.22.

¹⁶ Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/128./PF/1921/1-5. OIB gyűlés jegyzőkönyve, 1921.10.28.

a csapatok igazolása a megbízott ellenőrző tisztektől vált függővé, az alapszabálymódosításba nem került korlátozó paragrafus.

A napilapokat vagy akár a Nemzetgyűlési Naplókat szemlélve gazdagon találunk példákat a gyakorlatban megvalósuló zsidóellenes megnyilatkozásokra, korlátozásokra. Az illegalitásban működő (értsd: a Szövetség által nem igazolt) cionista Kadimah cserkészcsapat 1924-ben táborozásra készült. A fiúk Devecserre indultak burkalapban, cserkészegyenruhában, amelyek viselésére belügyminiszteri rendelet¹⁷ értelmében csakis fogadalmat tett és érvényes igazolvánnyal rendelkező cserkészek voltak jogosultak. A sajtó szerint a szövetség egyik vezetője értesült a csapat terveiről, és egy rendész társaságában megjelent a pályaudvaron utazásuk időpontjában, ott levetette a cserkészkalapokat, és megtiltotta azok viselését. Amikor a csapat megérkezett Devecserre, kiderült, hogy a közigazgatási hatóságok ellehetetlenítették a táborozásukat, ugyanis nem adták meg a szükséges engedélyeket. A falu lakosai együttérzést tanúsítva biztosították a fiatalok elhelyezését, a cserkészek magánházaknál éjszakázhattak és napközben kirándulhattak.¹⁸ Ugyanebben az évben Kéthly Anna szólalt fel a Nemzetgyűlésben a Cserkészszövetség zsidóellenes gyakorlatáról: „A sportoláshoz a vallásnak abszolúte semmi köze nincs, bár, úgy látszik, ezt csak mi valljuk, mert pl. a Magyar Cserkészszövetség, amelynek a rendelet értelmében szintén igen nagy szerepe van az ifjúsági sportolásnál, nem ezen a véleményen van. [...] A Munkások Gyermekbarát Egyesülete ehhez a Magyar Cserkészszövetséghez fordult azzal a kéréssel, hogy ismerjék el a munkásgyerekek cserkészcsapatait. Erre a Magyar Cserkészszövetségtől azt a választ kaptuk, hogy a csapatainkat elismerik, de csak azzal a feltétellel, ha a Gyermekbarát Egyesület igazolja, hogy a zsidó vallású és keresztény vallású gyermekeket külön csapatokba fogja szervezni.”¹⁹ 1926-ban a Pesti Izraelita Hitközség választmányának ülésén is több felszólaló adott hangot ismét annak, hogy a zsidó gyermekeket nem veszik fel a fővárosi

¹⁷ 72.390/1922. B. M. rendelet – Az egyesületi jelvények használata és védelme.

¹⁸ Egy cserkésztábornok és néhány kisdíák. *Világ*, 1924.07.27. 4. és A magyar cserkészletben dühöng a fajvédelem. *Új Kelet*, 1924.08.04. 5.

¹⁹ Kéthly Anna felszólalása. Nemzetgyűlési napló, 1922. XXI. kötet, 1924. február 21. 134., de az 1920-as években több alkalommal is előkerült a zsidó cserkészek elkülönítése pl.: Dr. Elek Mór felszólalása. 1922.10.30. *Fővárosi Közlöny*, 1922/48. 2468.

iskolák cserkészcsapataiba, vagy külön csapatokba különítik el őket.²⁰ Ezek a felszólalások és újságcikkek a de facto zsidóellenes gyakorlatot mutatják meg. A hivatalos állásfoglalásra még néhány évet várni kellett.

„Jellemet nevelni csak valláserkölcsi alapon lehet”

Folyamatosan ingadozott az elnöki kar, taktikázott, hogy a zsidó cserkészcsapatokkal együtt, vagy nélkülük jobb a szövetség helyzete. 1924-ben, félve attól, hogy a zsidó cserkészek külön szövetséget hoznak létre, a vezetőség ismételten a zsidó cserkészek igazolása mellett döntött. Az Országos Intéző Bizottság október 15-ei ülésén Witz Béla²¹ bejelentette, hogy az elnökség megtárgyalta a zsidó csapatok ügyét. „A zsidó csapatok igazolásának kérdésében úgy határozott hogy a zsidó csapatokat abban az esetben, ha ellenük semmi kifogás nincs, igazolja, mert ellenkező esetben joguk lenne külön Szövetségbe tömörülni. Ezt pedig nem tartja kívánatosnak külföldi kapcsolatok megszerzését számításba véve, mert nem kívánatos, hogy a külföld hazánkat rajtuk keresztül ismerje meg. A zsidó csapatok száma elenyészően csekély az igazolt csapatok viszonylatában.”²²

A fordulat 1925-től datálható, ekkor kezdődött a zsidóellenes korlátozások kidolgozása. A szövetség az évi határozatában szerepel, hogy a továbbiakban is igazol zsidó csapatokat, azonban nyomatékossítani akarja a világnézetileg vegyes csapatokra vonatkozó rendelkezéseket.²³ Ennek hatására a ténylegesen írásba adott első zsidóellenes korlátozást 1926-ban szavazta meg az elnökség, az Alapszabályok 7§. 10. pontjaként: „A csapatszervezésnél irányadó elv, hogy mivel a cserkészmunka elsősorban jellemnevelő munka és mivel jellemet nevelni csak hitvallásos alapon lehet: a csapatok csak azonos világnézetű vezetőkkel és tagokkal alakulhatnak és

²⁰ A zsidó cserkészek elintézetlen ügye. *Egyenlőség*, 1926. június 26. 5.

²¹ Az MCSSZ országos elnöke 1922–1932 között.

²² Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/5./1924/I. Jegyzőkönyvkivonat, 1924.10.15.

²³ Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/131./1925./22. OIB gyűlés jegyzőkönyve, 1925.01.14.

működhetnek.”²⁴ Az 1926-ban megszavazott módosításokat két évvel később, 1928-ban jelentették meg.²⁵

Elkezdődött tehát a zsidó diákok legitimált szegregálása. Az Európában és a magyar társadalomban is egyre erősödő antiszemitizmus az 1930-as években a szövetség életében is változásokat hozott, 1930 és 1941 között több Alapszabálymódosítás révén, folyamatosan ellehetetlenítették, majd kizárták a zsidó cserkészeket a szövetségből. 1933-ig, a Gödöllőn megrendezett IV. Világjamboree egyfajta gátként szolgált a radikálisabb hangok visszaszorítására. Teleki Pál távol tartotta a rendezvénytől az olasz balillákat és a Hitlerjugend tagjait, hivatalosan nem vehettek részt a találkozón. A vezetőség kiváló nemzeti propagandát látott az eseményben, külön „illemszabályzatot” bocsátottak ki a cserkészek felé – hogyan viselkedjenek a külföldi cserkészekkel, milyen beszédtemákban szólaljanak fel stb. – annak érdekében, hogy a szövetségről és magáról az országról jó képet mutathassanak.²⁶ Az eseményen a zsidó cserkészek nagy számban képviseltették magukat.

A törést az 1936-os Alapszabálymódosítás jelentette, amelynek előkészítése – mivel a „magyar cserkészet kinőtt a gyerekcipőből”²⁷ – már 1928-ban elkezdődött,²⁸ de az egyre fokozódó bel- és külpolitikai nyomás miatt a döntéshozók 1934-től egyre határozottabban szorgalmazták. Példaként szolgál a 940. Petőfi cserkészcsapat 1935-ben kelt kiscserkész csapatának igazolási kérelme és a hozzá tartozó levelezés. A beadványt megvizsgálva „Bizalmas!” „Sürgős!” jelzéssel

²⁴ Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/10./1926./I. A Magyar Cserkészszövetség Alapszabályai. 1926.

²⁵ *A Magyar Cserkészszövetség Alapszabályai*. Budapest: Magyar Cserkészszövetség, 1928.

²⁶ Gergely, 1989.

²⁷ Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/59./1. Alapszabálymódosítást szorgalmazó levél, 1935.12.1. aláírás nélkül, később A Magyar Cserkészszövetség alapszabályainak módosított szövegtervezete fedlapján található ugyanaz a szöveg.

²⁸ 1928-as Alapszabály módosítási javaslat, amely már az 1936-os módosítás alapja lehet, mivel a vallási alapú elkülönítést szorgalmazza: „A hitvallásos alapon működő szervezettestületek csapatai csak azonos vallású tagokat és vezetőket vehetnek fel.” Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/15./1928./I./1. Alapszabályzat: „Jelen összeállítás a Magyar Cserkészszövetség alapszabály módosításával kapcsolatban beérkezett hozzászólásoknak a jelenleg érvényben lévő alapszabályok szövegével való szembeállítására”, 1928.

Éry Emil²⁹ írt a csapat parancsnokságának figyelmeztető levelet, amelyben kitért a csapat vallási összetételére: „csatolt névsorból megállapítottuk, hogy az első szervezésben résztvevő 35 jelölt közül húsz protestáns, míg a többiek közül 5 r. kath. és 10 /!/ izraelita. [kiemelés az eredetiben – V.K.] Legyen szabad evvel kapcsolatban felhívunk a t. Parancsnokság figyelmét az alapszabályunk ama pontjára, amely előírja, hogy egy csapaton belül csak »azonos világnézetű« cserkészek működhetnek. [...] fel kell, hogy hívjuk erre a t. Parancsnokság figyelmét, kérve annak szives orvoslását. Ennek módja – mivel nem iskolai csapatról van szó –, hogy a zsidó vallású fiúkat ez iskola év végén törli a Parancsnokság, míg a kath. vallású fiúknál, annak kiemelésével, hogy a csapat felekezeti csapat, külön szülői beleegyezést kér”.³⁰ Válaszlevélben a csapat részéről megbízott kiscserkészcsoport vezető biztosította az OIB-t, hogy „a jelenleg csapatban lévő izraelita vallású kiscserkészek az 1935 év szeptember havában meginduló kiképzési évben nem lesznek felvéve a csapatba /semmilyen minőségben/”.³¹

1936-ban az Alapszabály 1928-ban kiadott „világnézeti” pontját módosították az Alapszabályok 8.§ 7. pontjára: „a csapatszervezésnél irányadó elv, hogy mivel a cserkészmunka elsősorban jellemnevelő munka és mivel jellemet nevelni csak valláserkölcsi alapon lehet: a csapatok csak azonos világnézetű vezetőkkel és tagokkal alakulhatnak és működhetnek. Egyházi és egyházi jellegű csapatokban csak azonos vallású vezetők és cserkészek működhetnek. Mindettől a szabálytól való eltérésre oly helyeken, ahol különböző világnézetű csapatok alakítása nehézségekbe ütközik, igen kivételesen az O.I.B. adhat engedélyt.”³² A szövetség vezetősége 1937-ben a VKM-et kérte, hogy segítsen betartatni az Alapszabályban bekövetkezett módosítást, mivel az iskolaigazgatók felsőbb utasítás nélkül nem hajlandóak azt végrehajtani.³³ A vezetőség egyre jobban törekedett az egység megalkotására, de a belső széthúzás mindinkább érvényesült, a

²⁹ Éry Emil (1893–1976) ekkor országos kiscserkészvezető tisztt.

³⁰ Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/59./II./20. Éry Emil levele a 940. Petőfi cserkészcsapat parancsnokságának, 1935.06.08.

³¹ Uo.

³² Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/64./1936./I. Alapszabálymódosítás tervezete, 1936.

³³ Gergely Ferenc: A Magyar Cserkész Szövetség „zsidótlánítása”. In: *Évkönyv 1985–1991*. Budapest: Országos Rabbiképző Intézet, 1991. 62–77.

szövetség egyre kevésbé volt alkalmas a mozgalom képviselésére.³⁴ Az új 8.§ 7. pontjának érvényesítése még 1939-ben is ellenállásba ütközött, a csapatok autonómiáját bizonyítja, hogy mindig volt egy parancsnok, egy iskolaigazgató, aki nem engedte diszkriminálni a zsidó ifjúságot. A Szövetség válaszként kizárással fenyegette azokat, akik segítik a zsidó cserkészeket és nem tartják be az új szabályt.³⁵

Az MCSSZ politikamentességét tagadja, hogy folyamatosan felsőbb véleményre vagy segítségre vártak, ha állást kellett foglalniuk zsidó csapataik ügyében. Túlbecsülték Teleki Pál tekintélyét és politikai erejét, viszonylagos tájékozatlanságuk miatt nem tudták, hogyan reagáljanak az egyre inkább teret foglaló szélsőjobboldali csoportosulások tevékenységére, amelyek egyre több fiatal tagjukat szólították meg. A cserkészlet alapelve az egyenlőség, a mozgalom nyitott mindenki számára származástól, nemtől, társadalmi és vagyoni helyzettől, valamint felekezettől függetlenül, nemzetközi kapcsolatrendszere angolszász és skandináv irányba nyitott, azonban a magyar cserkészek új utakat kerestek, szimpatizáltak az – 1933-ban még megtagadott – olasz balillákkal és a hitleri Németország ifjúsági szervezetével. De elmondható, hogy ekkor még a baden-powell-i alapelveket nem adták fel teljesen, amint ezt egy OIB jegyzőkönyv is mutatja: Dr. Papp Antal³⁶ 1937-ben „külföldi útja alkalmával alkalmat keresett arra, hogy a Hitler Jugendek táboraikat és otthonait megtekintse. Ennek során arra a megállapításra jut[ott] hogy ha szellemben nem is, de a tábori munkák tekintetében igen sok cserkészvonzatkozást tapasztalt. Az az [ér]zése hogy később ők is vissza fognak térni a cserkészszalagra.”³⁷

„Idegen szellem van még mindig a magyar cserkészmozgalomban”

Az első zsidótörvény, az 1938. évi XV. törvénycikk – amely „a társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb

³⁴ Gergely, 1989.

³⁵ Gergely, 1991.

³⁶ Dr. Papp Antal (1875–1948) 1932 és 1942 között a Magyar Cserkészszövetség országos elnöke, később Országos Intéző Bizottsági tag.

³⁷ Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/137./1937./9. OIB Jegyzőkönyv, 1937.09.22.

biztosításáról” címet viselte –, majd 1939-ben „a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról” született IV. törvénycikk hatására a cserkészek között nyíltabbá vált az antiszemitizmus. Személyközi viszonylatban mindenképpen,³⁸ a szövetség azonban ismételten vonakodott egyértelműen állást foglalni. Javarészt azért, mert ismételten féltette a nemzetközi kapcsolatait. Ugyanis a már 1924-ben felmerült félelem – mely szerint a zsidó csapatok egy külön szövetséget hoznak létre – 1935 után ismét teret nyert magának. 1934-ben elkészült a cserkészpróbákban szereplő vallási ismeretek összeállítására, amely Vidor Pál³⁹ nevéhez kötődik. „Kidolgozott [...] egy tervezetet, amelyhez az összes zsidó cserkészcsapat hozzájárult és azt a M. Cs. Sz. Országos Vezetőtiszti Testülete elé terjesztette, kérve, hogy a katolikus és protestáns cserkészek vallási útmutatásai mellett vegyék föl azt is a Kiképzési Szabályzatba, valamint a Temesi Győző-féle Cserkészkönyvbe. E szerint a tervezet szerint, amelyet a központ éppen az utolsó napokban szabályzattá tett és kiadott, folyik csapatunkban a vallási kiképzés...”⁴⁰ A zsidó hagyományok és a cserkészlet összekapcsolása elkezdődött, a zsidóellenes légkör hatására megalapították a Zsidó Cserkészek Országos Nagybizottságát, amely 1935-ben már kb. 800 zsidó cserkész tagról (táborozás szervezése, vezetők közötti kapcsolatfelvétel segítése) ad tájékoztatást. Az MCSSZ az 1936-os alapszabálmódosítás után, hogy elnyomja a zsidó önállósulás lehetőségét az Angliába készülõ zsidó cserkészvezetõktõl és csapatoktól megvonta a kiutazási engedélyüket, nehogy nemzetközi kapcsolataikat erősíthessék. Az Öregcserkész Club vezetõsége úgy határozott, hogy zsidók nem lehetnek a tagjai között. A kizárt tagok a Pesti Izraelita Hitközségtõl

³⁸ Ebből az időszakból néhány levél és jelentés, amelyekben a fokozódó antiszemitizmus kap hangsúlyt: Gergely Ferenc: „A cserkészszövetség egyéni tagja csak krisztusi világnézetű magyar állampolgár lehet.” Levelek, dokumentumok 1937–1944. *Ifjúsági Szemle*, 1984/4. 85–103.

³⁹ Dr. Vidor Pál (1909–1945) rabbi, a Gödöllői jamboree izraelita táborigazgatója.

⁴⁰ *Tíz év a lilomos lobogó alatt (A Budai Izraelita Hitközség „Vörösmarty” cserkészcsapatának története) 1924–1934.* Budapest: Fáklya, 1934. 40.

A Temesi féle Cserkészkönyv utolsó, 1935-ös kiadásába végül nem került bele a zsidó cserkészeknek szóló rész, a protestáns és a katolikus felekezeti diákokhoz szánt helyes magatartás című fejezet, amely csak az 1930-as évek kiadásában szerepel. Végül Dr. Vidor Pál szerzői kiadásban jelentette meg a zsidó cserkészeknek szóló könyvet: Vidor Pál: *A zsidó cserkész első próbája.* Budapest: Szerzői kiadás, 1938.

kértek, és kaptak engedélyt új csapat alakítására, amit azonnal megtámadtak a szövetségben. Az 1939. december 9-én tartott ülésén az Országos Intézőbizottság állásfoglalása a zsidó cserkészekkel kapcsolatban az előzményekhez és a felfokozott zsidóellenes hangulathoz képest már-már visszafogottnak mondható. A kizárás helyett ismét a szegregáció és az elsorvasztás kapott hangsúlyt:

1) „Az alapszabályok 7.§-ának végrehajtásaként megállapítja, hogy a jövőben zsidó cserkész és vezető csak kimondottan zsidó csapatban működhet;

2) a meglévő kimondottan zsidó csapatokat fenntartja, de újabb zsidó csapatot nem igazol;

3) a már meglévő zsidó csapatokhoz kellő előfeltételek mellett szükség szerint új vezetők is igazolhatók; zsidó vezetők részére külön kiképző tanfolyamok (táborok) engedélyezhetők, melyet az Orsz. Vezetőtiszti Testület szervez meg és ellenőriz.”⁴¹

1939-ben nem létezett egységes szövetségi állásfoglalás, s különbségek voltak a véleménycsoportok között. Azonban 1940 augusztusában és szeptemberében a csoportosulások az ellentétek felszámolásán dolgoztak, és egységbe kovácsolódtak annak érdekében, hogy újabb alapszabálmódosító javaslatokat tárgyalhassanak meg a zsidókérdés megoldására, amelyet újabb feladatként egy augusztusi levélben a VKM határozott meg számukra.⁴²

Radikális és kevésbé radikális javaslatok is érkeztek a zsidó cserkészek ügyének tisztázására. Még az OIB gyűlése előtt, 1940 szeptemberében országosan értesítették a cserkészcsapatokat: „A magyar cserkészzet mai helyzete a zsidó cserkészzet végleges rendezését követeli tőlünk. Addig is, amíg az OIB e kérdésben dönt a kerületek elnökei utasítsák a zsidócsapatokat, hogy a munkaév kezdetén ujoncokat már ne vegyenek fel. Új igazolványokat már ne állítsanak ki.”⁴³

Az 1940. szeptember 25-i OIB gyűlésen, Dr. Papp Antal felszólalása eloszlatta a reményeket és a kétségeket a zsidó csapatok

⁴¹ Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/88./I./10. Zöld körlevél. 1940/5. 48.

⁴² Gergely, 1989.

⁴³ Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma, 1940. Országos értesítés a zsidó cserkészzet végleges rendezéséről. 1940.09.13.

helyzetével kapcsolatban. Az önmagát politikamentesként definiáló ifjúsági mozgalom vezetőségi tagja Hitler és Mussolini határozott fellépését élte, felhívta hallgatósága figyelmét, hogy a magyar cserkésznek is fel kell készülnie a világ új berendezkedésére. Végül, ha burkoltan is, de kimondta, hogy elérkezett az idő, amikor soraikból kizárhatják a zsidó cserkészeket:

„Legutóbbi ülésünk óta ismét hatalmasat lendült a történelmi igazságszolgáltatás kereke. Mondjunk itt őszinte hálás köszönetet a kormánynak, vitéz hadseregünknek. De nem szabad megfélemlenünk egy percre sem a tengelyhatalmak megértő támogatásáról. A két hatalmas államvezér Hitler kancellár és Führer, valamint Mussolini a Duce ellentmondást nem tűrő határozott fellépésének köszönhetjük egyedül, azt, hogy a most már harmadik esetben keresztülvitt országgyarapodást olyan gyorsan és lényegesebb nehézségek nélkül sikerült megvalósítani. Nincs halandó ember, aki meg tudná ítélni azt, hogy hol fog végződni a [...] háborúskodás és miként fog végeredményében kialakulni a világ új berendezkedése. Bármennyire is politikamentes a cserkész élet, nekünk sem lehet közömbösen nézni a körülöttünk folyó eseményeket... Európa most vajudó átrendezése mennyiben érintheti a cserkészmozgalmunk vezetését? Számot kel[1] vetnünk magunkkal, hogy milyen korszerű intézkedésekre volna szükségünk abból a célból, hogy a várható változások készületlenül ne találjanak. [...] Cserkészletünknek fennállása óta mindig az volt a törekvése, hogy mozgalmunkat kifejezetten kereszténnyé tegye. Az egyesületi jog egyes rendelkezéseinek a hivatalos magyarázata és az így kialakult joggyakorlat akadályozott minket abban, hogy ezt a szándékunkat a legutóbbi alapszabály módosításnál sem tudtuk eléggé pregnánsan kifejezésre juttatni. De ennek a törekvésnek a szolgálatát célozták már akkor is mindazok a rendelkezések, amelyek a csapatok világnézeti összeállítására vonatkozólag a szabályzatokba belekerültek. Azóta a helyzet nagyot változott és ma – mi úgy érezzük –, elérkezett az ideje annak, hogy a kérdést az illetékes cserkészszervek előtt újra felvessük. Ma már nincsen külső akadálya annak, hogy a cserkészlet autonóm akarata korlátozás nélkül megnyilatkozzék...”⁴⁴

⁴⁴ Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/138./PF/1940./3. Dr. Papp Antal felszólalása, 1940.

Az Alapszabálymódosítás előkészítésére kiküldött bizottság 1940. október 3-án tartott ülésén a tagok meghatározták a rendkívüli közgyűlés feladatait: a magyar cserkészetet tisztán keresztényi alapra kell helyezni, azaz „ki kell rekeszteni tehát a mozgalomból a zsidókat,”⁴⁵ valamint meg kell szüntetni a magyar cserkészet nemzetközi jellegét, ezért a cserkész egyenruha megváltoztatására, és a 4. cserkésztvény módosítására van szükség.

A Táborkereszt november 5-i számában Szívós Donát⁴⁶ zsidóellenes kirohanásával igyekszik legitimálni a Cserkészszövetség módosítási javaslatait, mintegy mítoszt teremtve a magyar cserkészetnek, visszatérve az 1919-es ellenjelszavakhoz – humanizmus, szabadkőműves (az utóbbi Éry Emil⁴⁷ Alapszabálymódosító indoklásában is szerepelt a 4. cserkésztvény megváltoztatásával kapcsolatban: „A mai szöveg így egyesek szerint nagyon szabadkőműves ízű. Mi mindig csak krisztusinak, kereszténynek értelmeztük.”⁴⁸) –, s ezek ellenében határozza meg keresztény mivoltát: „Sok világnézeti handle árulja ezt a lelki ószeres árút, de legtöbbször nem ért rajta mást, mint irányt, célt, állásfoglalást bizonyos dolgokkal kapcsolatban. [...] A magyar cserkészmozgalom világnézete – születése első pillanatától kezdve – krisztusi életen alapuló honvédő magyarság. [...] A magyar cserkészet keresztény volt akkor is, mikor azt suttogták, hogy a világcserkészlet szabadkőműves humanizmuson alapszik.”⁴⁹

A Képviselőház 1940. november 13-án tartott ülésén Palló Imre nyilas képviselő intézett interpellációt a miniszterelnökhöz *Interpelláció a m. kir. miniszterelnök úrhoz az angol mintájú magyarországi cserkészlet zsidó vonatkozásai tárgyában* címmel, amelyben hangsúlyozta, hogy a magyar cserkészetnek nemzettestvéri és katonai szellemre van szüksége, a zsidó és az angol elemektől mentesen: „Elismerem, hogy a magyar cserkészmozgalomban nagy

⁴⁵ Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/88./I./1. Alapszabály módosítás előkészítő ülésének jegyzőkönyve, 1940.

⁴⁶ Szívós Donát (1898–1973) bencés szerzetes, gimnáziumi tanár. 1938-tól a Magyar Cserkészszövetség I. Budapesti Cserkészkerületének társelnöke.

⁴⁷ Éry Emil (1893–1976) 1940-ben a Magyar Cserkészszövetség ügyvezető elnöke.

⁴⁸ Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/88./I./1. Alapszabály módosítás indoklása, 1940.

⁴⁹ Szívós Donát: Kell-e új világnézet a cserkészetben? *Táborkereszt*, 1940/22. 5.

érték van, de viszont el kell ismernünk azt is, hogy az egész cserkészmozgalom a maga alapításával és a világ főcserkésze által sokszor hangoztatott international Brotherhood, nemzetközi testvériség szellemmel a pacifizmussal, a jó polgári gondolattal született meg. Az ilyen szellemű cserkészetre nincs szükség. A magyar ifjúságnak nem ilyen szellemre van szüksége, hanem a nemzettestvéri szellemre és a magyar katonai szellemre. Hogy mennyire idegen szellem van még mindig a magyar cserkészmozgalomban, annak bizonyosságul álljon itt a cserkész törvény 4. parancsa: »A cserkész minden cserkésztestvérenek tekint.« Kikérem a magyar cserkészifjúság nevében, hogy neki a zsidó és az angol cserkész testvére legyen.»⁵⁰ A fokozódó gyűlöletet és taktikai helyezkedést mutatja, hogy több cserkészvezetőt – mint például Sík Sándor paptanárt – zsidó származására utalva akart ellehetleníteni. A felszólalásában Teleki Pált is támadta, mint aki már a jamboree idején is zsidó és angol befolyás alatt állt, és kettéosztotta a magyar tábor.

1940. december 15-én a rendkívüli közgyűlésen Dr. Papp Antal megnyitója után Éry Emil országos ügyvezető elnök felszólalásában felolvasta Hóman Bálint kultuszminiszter levelét, amely az utolsó lökést adta a szövetségnek a zsidó csapatok kizárására: „Mint a magyar ifjúság nemzetnevelésének intézője, kötelességemnek tartom felhívni a Cserkészszövetség figyelmét a zsidókérdés megoldására is, amely kérdés megoldásánál azt tartanám helyesnek, ha újabb zsidó cserkészcsapatok szervezéséhez az engedélyt nem adatnék meg. Kivánatosnak tartanám továbbá azt, hogy olyan rendelkezés adassék ki a Magyar Cserkészszövetség vezetősége részéről, mely szerint a már meglévő zsidó cserkészcsapatokba semmiféle újabb felvétel nem legyen eszközölhető. Ez tenné lehetővé azt, hogy ezek a cserkészcsapatok elsorvadjanak és a magyar cserkészlet teljesen zsidómentes legyen.»⁵¹ Majd saját gondolataival folytatja: „Minthogy a cserkészlet törekvéseit szándékozott a miniszter ur alátámasztani, mi köszönettel vettük az ő kérését és mi tulajdonképpen a javaslatban tulmentünk ezen, mert mi a javaslat megalkotásánál olyan szöveget

⁵⁰ Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/88./I./12. Képviselőház ülésének jegyzőkönyvének kivonata, 1940.

⁵¹ Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/88./I./9. Rendkívüli közgyűlés jegyzőkönyve, 1940.12.15.

vettünk, hogy ne csupán megvárjuk a kihalását, annak a 13 csapatnak és annak a 2000 zsidó cserkésznek, hanem úgy módosítjuk az alapszabályokat, hogy már most végleg zárjuk ki őket szövetségünkől.”⁵² (Azaz a szövetség nem csak teljesítette Hóman Bálint kérését, és hagyta elsorvadni a csapatokat – ahogy az 1939. december 9-én tartott OIB gyűlésen határoztak –, hanem az azonnali eltávolítás mellett döntöttek.)

Az Alapszabály módosításáról eredetileg titkos szavazást kezdeményeztek – ezt a zsidó cserkészvezetők kérvényezték, bízva abban, hogy a névtelenség homályában melléjük állnak szimpatizánsaik –, azonban ellenjavaslat is érkezett: nincs szükség szavazásra a kérdésben, bízzanak a jelenlevők a bizottság és az elnökség vezetésében, ezzel dokumentálva az MCSSZ egységét. Ezzel szemben szólalt fel Dr. Virágh István, a szavazás elrendelése végett, az egész alapszabálymódosítás kérdésében. A felfokozott hangulatot mutatja, hogy kérése után közbekiabálások zavarták meg a közgyűlést: „Zsidó nem kérhet semmit!” Bíró Lucián felszólalása szerint különbséget kell tenni vitás és nem vitás pontok között, és ezek alapján kell meghatározni a szavazás szükségességét: „Van néhány nem vitás pont, azokat egyszerre akár közfelkiáltással letárgyalhatjuk, a vitás pontokra pedig én is titkos szavazást kérek. Melyek a vitások és nem vitások? A zsidók kizárása nem vitás.”⁵³

A döntés előtt Dr. Sommer László felolvasta a zsidó cserkészek deklarációját. A *Vezetők Könyvéből* idézett, felhívta a közgyűlés figyelmét a cserkész alapértékekre, valamint hogy kizárásuk ezeket milyen szempontból sérti: „»Cserkészt a cserkésszel vallási, nemzeti, társadalmi különbségen keresztül közös eszmény, közös törvény, közös fogadalom köt össze testvéri szeretetben.« Olyan szempontok kívánják tehát a mi kizárásunkat, melyeknek a cserkészzel semmi összefüggésük nincs, ebből a mozgalomnak haszna nem származik. A politika és a cserkészzel szembeni harcából utóbbi szenvedett máris vereséget. 2300 cserkészre vár kiközösítés, kik minden magyar cserkésszel egy úton haladva akarnak a magyar sorsbecsület osztályosai lenni. Egyetlen bűnük, hogy zsidók. Zsidók éppen olyan

⁵² Uo.

⁵³ Uo.

szilárdan, mint magyarok és nem hajlandók sem nemzeti sem vallási téren renegátok lenni.”⁵⁴

A deklaráció a jelenlevőket nem befolyásolta döntésükben, egyhangúan, szavazás nélkül fogadták el, hogy csak „krisztusi világnézetű” cserkészek lehetnek a jövőben a szövetség tagjai, s arra a kérdésre, hogy ki minősül zsidónak, a választ a későbbiekben kötelezően benyújtandó származási táblázat adta meg, azaz az ekkor már hatályba lépett második zsidótörvény döntött arról, hogy ki tekinthető zsidó származásúnak. Így zárták ki a zsidó cserkészeket a szövetségből.

A 4. pont kérdésében nem született változás, elvetették a módosítási tervet – A cserkész bajtársát testvérének tekinti. –, és maradt az eredeti szöveg: azaz a cserkész minden cserkészt testvérének tekint. Azonban ez a zsidó cserkészeket nem érintette, mivel a szövetség egy része nem hogy testvérnek, de magyarnak sem tekintette, erre mutat rá Dr. Szívós Donát felszólalása: „Vagy maradjon meg a 4. törvény eredeti szövege, vagy specializálódjék a cserkészekre anélkül, hogy nekünk bármiféle kellemetlenséget okozna később ennek a cserkésztörvénynek a megváltoztatása. Az igaz, hogy mi minden magyart kivétel nélkül testvérnek tekintünk, de ezt felesleges kimondani, mert aki magyarnak érzi magát, az minden magyart a testvérének tekint. [...] Viszont nem szabad ebből kizárnunk másokat, akiknek a kizárása esetleg nekünk valamikor kellemetlen lehet. Azaz, miért akarjuk mi most kiemelni azokat, akiket nekünk nem kell kiemelni. Ha a Hitlerjugenddel a testvériséget fenn akarjuk tartani, ebben senki sem akadályoz meg minket. A testvériség több, mint hogy abból bárkit is kizárjunk. Ez a legkrisztusibb gondolat a X. törvényünk között.”⁵⁵ Papp Antal egykori romantikus elgondolása, hogy a Hitlerjugend talál vissza az alapokhoz, a cserkészethez, a visszájára fordult, és a magyar cserkészlet kezdte testvérének tekinteni a német ifjúsági szervezet tagjait. A rendkívüli közgyűlésen meghozott döntések, a magyar jelleg hangsúlyozása, az eltávolodás az eredeti angol mozgalomtól mind a politikai helyezkedést célozta.

A kizárás hatályba lépése előtti időszakban megismerhették a zsidó cserkészek az ellenük irányuló indulatokat a különböző

⁵⁴ Uo.

⁵⁵ Uo.

szankciók és a személyüket ért durvaságok által. 1941 novemberében a Belügyminisztérium jóváhagyta a Magyar Cserkészszövetség új alapszabályait, cserkész „csak krisztusi világnézetű” lehetett, így decembertől elkezdődött a zsidó csapatok felszámolása. A vegyes csapatokból a zsidó származású cserkészfiúk kiléptek, a zsidó csapatok feloszlatták magukat.⁵⁶ 1942-től a kizárás után mind a szövetség, mind a zsidó cserkészek életében új szakasz kezdődött. A zsidó csapatok feloszlásuk után illegalitásba vonultak és titkosan működtek, a rendkívüli közgyűlésen felolvasott deklaráció szellemében: „Aki a törvényen tútleszi magát megszűnhetik cserkész lenni, akit a törvény ellenére zárnak ki, változatlanul cserkész marad. Mi tehát nem hagyjuk el soha a cserkészet zászlóját, melyre örökérvényű fogadalmat tettünk. Egyenruha, cserkészliliom és igazolvány nélkül is cserkészek maradunk a magunk egyéni életében.”⁵⁷

Felhasznált irodalom

A magyar cserkészletben dühöng a fajvédelem. *Új Kelet*, 1924.08.04. 5.

A Magyar Cserkészszövetség Alapszabályai. Budapest: Magyar Cserkészszövetség, 1928.

A zsidó cserkészek elintézetlen ügye. *Egyenlőség*, 1926. június 26. 5.

Az antiszemita cserkészkönyvet gróf Khuen-Héderváry főcserkész elítéli, de a Cserkészszövetség nem intézkedik ellene. *Esti Kurir*, 1931.11.22. 3.

Bodnár Gábor: *Scouting in Hungary*. Cleveland: Hungarian Scout Association, 1986.

Budapest Főváros Levéltára, HU-BFL X.59. Tauber József cserkész levele a Bécsben tanuló Kápolnai Józsefhez, 1921.02.07.

⁵⁶ Budapest Főváros Levéltára, HU-BFL X.59. Toldi cserkészcsapat feloszlató nyilatkozat, 1941.12.21.

⁵⁷ Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/88./I./9. Rendkívüli közgyűlés jegyzőkönyve, 1940.12.15.

- Budapest Főváros Levéltára, HU-BFL X.59. Toldi cserkészcsapat felosztató nyilatkozat, 1941.12.21.
- Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/1./1920/2. Dr. Papp Gyula: Jelentés a cserkész munkáról. Budapest: 1920.01.18.
- Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/1./1920/2. Jelentés az alakuló „Darú” cserkészcsapatról, 1920.06.21.
- Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/1./1920/2. Ne tagadjatok meg!... szórólap, 1920.
- Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/10./1926./I. A Magyar Cserkészszövetség Alapszabályai, 1926.
- Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/128./PF/1921/1-5. OIB gyűlés jegyzőkönyve, 1921.09.22.
- Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/131./1925./22. OIB gyűlés jegyzőkönyve, 1925.01.14.
- Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/137./1937./9. OIB Jegyzőkönyv, 1937.09. 22.
- Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/138./PF/1940./3. Dr. Papp Antal felszólalása, 1940.
- Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/15./1928./I./1. Alapszabályzat: „Jelen összeállítás a Magyar Cserkészszövetség alapszabály módosításával kapcsolatban beérkezett hozzászólásoknak a jelenleg érvényben lévő alapszabályok szövegével való szembeállítására”, 1928.
- Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/5./1924/I. Jegyzőkönyvkivonat, 1924.10.15.
- Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/59./1. Alapszabálymódosítást szorgalmazó levél, 1935. 12.01.
- Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/59./II./20. Éry Emil levele a 940. Petőfi cserkészcsapat parancsnokságának, 1935.07.08.
- Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/64./1936./1. Alapszabálymódosítás tervezete, 1936.

- Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/88./I./1. Alapszabály módosítás előkészítő ülésének jegyzőkönyve, 1940.
- Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/88./I./1. Alapszabály módosítás indoklása 1940.
- Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/88./I./10. Zöld körlevél. 1940/5.
- Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/88./I./12. Képviselőház ülésének jegyzőkönyvének kivonata, 1940.
- Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/88./I./9. Rendkívüli közgyűlés jegyzőkönyve, 1940.12.15.
- Cserkész Könyvtár- és Levéltár, Gödöllő, P 1359/128./PF/1921/1-5. OIB gyűlés jegyzőkönyve, 1921.10.28.
- Dr. Elek Mór felszólalása 1922.10.30. *Fővárosi Közlöny*, 1922/48. 2468.
- Egy cserkésztábornok és néhány kisdíák. *Világ*. 1924.07.27. 4.
- Gergely Ferenc: „A cserkészszövetség egyéni tagja csak krisztusi világnézetű magyar állampolgár lehet.” Levelek, dokumentumok 1937–1944. *Ifjúsági Szemle*, 1984/4. 85–103.
- Gergely Ferenc: A Magyar Cserkész Szövetség „zsidótlantítása”. In: *Évkönyv 1985–1991*. Budapest: Országos Rabbiképző Intézet, 1991. 62–77.
- Gergely Ferenc: *A magyar cserkészet története 1910–1948*. Budapest: Gönczöl Kiadó, 1989.
- Gergely Ferenc: Hogyan lett a Magyar Cserkészszövetségből „mozgalom”? In: Zombori István (szerk.): *Magyar cserkészet – Világcserkészet*. Szeged: Felelős Kiadó: Trogmayer Ottó, 1989. 87–119.
- Kéthly Anna felszólalása. Nemzetgyűlési napló, 1922. XXI. kötet, 1924. február 21. 134.
- Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma, 1940. Országos értesítés a zsidó cserkészet végleges rendezéséről, 1940.09.13.

Szívós Donát: Kell-e új világnézet a cserkészletben? *Táborkereszt*, 1940/22. 5.

Temesi Győző: *Magyarország története cserkészek számára*. Budapest: Magyar Cserkészszövetség, 1928.

Tíz év a liliomos lobogó alatt (A Budai Izraelita Hitközség „Vörösmarty” cserkészcsapatának története) 1924–1934. Budapest: Fáklya, 1934.

Vidor Pál: *A zsidó cserkész első próbája*. Budapest: Szerzői kiadás, 1938.